

HALKBİLİMİ ARAŞTIRMALARI

M. ABDULBASİT SEZER

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dñn” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dñn” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 205

Edebiyat: 93

ISBN 978-625-7471-52-7

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2021

Yazar: M. Abdulbasit Sezer

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Editör: Murat Yalman

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Egokitap

(Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

M. Abdulbasit Sezer (Doç. Dr.)

Halkbilimi Araştırmaları

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

252 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 205)

ISBN 978-625-7471-52-7

1- Edebiyat 2- Halk Edebiyatı

Bu eserin basımı, Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğünün ZGEF.21.003 numaralı projesi kapsamında desteklenmiştir.

İçindekiler

Ön Söz.....	9
Halk Şairlerinin Gözüyle İstanbul.....	11
Axel Olrik'in Epik Yasaları Işığında Segrek Destanı.....	25
Âşık Veysel'in Şiirlerine Ekoeleştirme Bağlamında Bir Yaklaşım.....	37
Cahan ile Abdullah Hikâyesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler.....	51
Elif Şafak'ın Mahrem Adlı Romanına Halkbilimsel Bir Yaklaşım.....	63
Murathan Mungan'ın "Dokuz Anahtarlı Kırk Oda" Eserinde Masal İzlekleri.....	73
Şiirde Halkbilimi İzlekleri: Cahit Sıtkı Tarancı Örneği.....	87
Ulak Filminde Halkbilimi İzlekleri.....	105
Murathan Mungan'ın Dumrul ile Azrail Hikâyesine Halkbilimsel Bir Yaklaşım.....	115
Masalların Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Diyarbakır Örneği.....	125
Yezidilerde Yaşayan Daire İnancı ve Bu İnancın Çeşitli Yansımaları Üzerine.....	151

Murathan Mungan'da Masal Motifleri	163
Dede Korkut'un Günbed Yazmasında Kaos'tan Kozmos'a: Ejderha ve Kazan Bey	187
Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Açısından Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destan.....	205
Mardin Türküleri Üzerine Bazı Tespitler.....	217
Midyat Yöresi Geçiş Dönemlerinde Üç Dinin Evlenme Pratikleri....	225

Ön Söz

Halkbilimi, on dokuzuncu yüzyılın başlarında ortaya çıkan, bir toplumun kültürel ürünlerini ve bu ürünlerin birbirleriyle ilişkilerini inceleyen bağımsız bir disiplindir. Halkbilimi; toplumların bilinç kazanmasında, sosyal ve kültürel değerlerin araştırılıp geliştirilmesinde, bu değerlerin korunmasında öncülük eden disiplinin adıdır. Halkbilimi araştırmaları aynı zamanda toplumların kültürel ve estetik değerlerinin başka kültürlerdeki yansımalarını dikkate alarak bu değerlerin gelecek nesillere aktarımında önemli roller üstlenmektedir.

Halkbilimi disiplini alanına giren bütün ürünlerin çeşitli kuram ve metotlarla ele alınması, analiz edilmesi ve birtakım bilimsel sonuçlar ışığında ortaya konması bu bağlamda önem arz etmektedir. Halkbilimi alanında yapılan çalışmalar aslında disiplinler arası bir nitelik taşımaktadır. Tarih, sosyoloji, edebiyat, psikoloji, antropoloji, dinler tarihi vb. birçok bilim dalı halkbilimi ile sürekli iç içedir. Genel olarak sosyal bilimlerin kesiştiği bir alan olan halkbilimi üzerine yapılacak çalışmaların bu yönüyle birçok disiplini ilgilendirmesi araştırmaların kapsam alanı ve ciddiyeti açısından daha da önemli bir hale gelmektedir.

Halkbilimi Araştırmaları adıyla yayınlanan bu eser, çeşitli tarihlerde basılı ya da elektronik dergilerde yayınlanan bilimsel içerikli

yazıların bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanan bu yazılar yayımlandıkları dergilerin künyeleri verilmek suretiyle bir araya getirilmiştir. Biri yeni olmak üzere yaklaşık on altı bilimsel araştırmanın yer aldığı bu çalışmada makaleler, kronolojik olarak değil rastgele sıralanmıştır.

Makaleler, bir bilimsel çalışmada bulunması gereken özet, giriş, bulgular ve tartışmalar, sonuç, kaynaklar bölümlerinden oluşmaktadır. Bilimsel yazıların toplu bir biçimde kitap haline getirilmesi esnasında tarafımızdan birtakım düzeltmeler yapılmıştır. Makalelerin dergilerde yayınlanmış şeklinde yer alan İngilizce başlık, İngilizce özet ve İngilizce anahtar kelimeler çıkarılmıştır. Makalelerde yazıların dergilerde yayınlanan şekilleri birtakım imla değişiklikleri dışında aynen korunmuştur. Kaynakçada yer alan farklı uygulamalar, yazıların yayımlandığı çeşitli dergilerin yayım ve yazım ilkelerinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada yer alan yazılara ait dergi yayım bilgisi ve diğer açıklamalar her yazının başlığına (*) işareti konularak dipnotta verilmiştir.

Bu çalışmaların ortaya çıkmasında ve yayınlanmasında beni her zaman destekleyen aileme, çalışmaların her aşamasında beni yönlendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Ensar Aslan'a, bölümümüz öğretim üyeleri Prof. Dr. Sadettin Özçelik'e, Doç. Dr. Mustafa Yiğitoğlu'na ve diğer mesai arkadaşlarıma, DÜBAP Koordinatörlüğüne, Şube Müdürü Dr. Şehmus DEMİR'e, bilgisayar işlemleri ve yayım aşamasında desteklerini esirgemeyen öğretim görevlisi Murat Yalman'a, lisansüstü öğrencimiz Ozan Güneş'e, samimi yaklaşımlarıyla desteklerini sunan DBY Yayınları Yayın Yönetmeni İrfan GÜNGÖRÜR'e ve emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Aralık-2021/Diyarbakır
Doç. Dr. M. Abdulbasit SEZER

Halk Şairlerinin Gözüyle İstanbul*

Özet

Anadolu coğrafyasında üzerine en çok yazı yazılan imgesel mekânların başında İstanbul gelir. Bu güçlü imge, tarihsel olduğu kadar kültürel unsurlarla da beslenir.

Asırlar öncesine uzanan zaman yolculuğunda değişik dönemlerde yaşayan halk şairlerimiz, içinde yaşadıkları ya da sadece hayal ettikleri İstanbul'u fiziksel ve kültürel dokularıyla ele alırlarken içlerinde hüznün, özlem ve coşkuyu bir arada yaşayabilmişlerdir.

Bu çalışmada, değişik dönemlerde yaşayan Âşık Ömer, Seyranî, Âşık Şenlik, Âşık Veysel, vb. birkaç ozanımızın şiirlerindeki İstanbul imgesinin yansımaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, ozan, imge, halk şiiri, hayali tasvir

* Turkish Studies (2012), *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/2, (939-949)

Axel Olrik'in Epik Yasaları Işığında Segrek Destanı*

Özet

Danimarkalı halkbilimci Axel Olrik'in 1909 yılında yayınladığı *Halk Anlatılarının Epik Yasaları* adlı çalışması, halkbilimi araştırmaları açısından önemli bir yere sahiptir. Olrik'in bu yasaları, bazı halkbilimciler tarafından eleştirilmesine rağmen daha sonra ortaya çıkacak kuramlara zemin oluşturmuştur. Axel Olrik, toplumsal hafızanın en önemli kültürel ürünleri olan sagelerde, verilerin korunduğunu ortaya koymak açısından tespitlerini birbiriyle bağlantılı on beş maddede toplayarak kuramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Bu kuramsal çerçeve bağlamında halk anlatılarının hangi mekân ve düzlemde oluşursa oluşsun büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Halk anlatıları dünyanın neresinde ortaya çıkarsa çıksın diğer halkların anlatılarıyla ortak yönlere sahiptir. Kültürel kodlarla zenginleşen bu anlatılar, aslında organik bir bağla birbirlerine bağlanır. Anlatılardaki durağanlık-coşkunkluk durumu, entrik kurgular, yinelemeler, kalıplaştırmalar, büyük tablo sahneleri, zıtlık ve ikizlik durumları vb.

* TEKE (2018), *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7 (1), (313-321).

Âşık Veysel'in Şiirlerine Ekoeleştiri Bağlamında Bir Yaklaşım*

Özet

Her şeyin yaşam alanı olan doğanın ve ona ait bütün unsurların korunması ya da tahrip edilmesi diğer bütün varlıkları olumlu veya olumsuz etkiler. İnsanın doğayı ötekileştirme- den kendini de doğanın bir parçası olarak kabul etmesi ve bu bilinç ile hareket etmesi, kaynakları hızla tüketilen dünyanın geleceği açısından önemlidir. Geniş kitlelere hitap eden edebî eserlerin doğaya dair bir bilinç ve farkındalık oluşturabilme güçleri bu açıdan dikkate alınmalıdır. Ekoeleştiri akımı, tam da doğa, insan ve edebiyat arasındaki ilişkileri sorgulayan ve doğaya ait bilinçlenmeyi yazınsal düzeyde ele alan bir disiplindir. Bu çalışmada, halk şiirinin son dönemlerdeki en önemli temsilcilerinden Âşık Veysel'in şiir evreninde yer alan temel izleklerden biri olan doğanın ele alınış şekli, ekoeleştiri kuramı çerçevesinde

* Bu çalışma, 24-26 Mayıs 2019 tarihleri arasında düzenlenen Munzur Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir. SUSBİD *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (2019), *Journal of Social Sciences Institute S. 14*, (568-579). Bu makalenin ikinci yazarı Dr. Mustafa Yiğitoğlu'dur.

Cahan ile Abdullah Hikâyesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler*

Özet

Türk halk anlatı türlerinin zengin içerikli, devinime açık, nazım ve nesir karışımı türlerinden biri olan halk hikâyeleri, yaşadıkları coğrafyalardan da derin izler taşıyarak sözlü gelenek vasıtasıyla günümüze kadar gelmişlerdir. Özel bir anlatım teknik ve geleneğine sahip olan halk hikâyeleri, göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk ürünlerinden olup aynı zamanda Türk halkının önemli bir anlatı türü olan roman ihtiyacını da karşılamıştır. Aşk ve kahramanlık konularının işlendiği, halka ait birçok yaşayış, inanış, gelenek ve adetlerin yer aldığı bu anlatılar, içerdiği motifler açısından birçok halk hikâyesinde benzerlikler gösterir. Çocuksuzluk, tek oğul, ilk görüşte aşk, engeller, başkasıyla evlendirilmek istenme, yardımcı kişiler, mutlu son gibi motiflerle birçok halk hikâyesinde karşılaşılır. Olayların ve çatışmaların daha çok mensur olarak anlatıldığı halk hikâyelerinde âşıkların en coşkulu ve duygulu olduğu anlarda yaptıkları konuşmalar manzum bir şekilde dile getirilir.

* Turkish Studies (2016), *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 11/20, (555-566)

Elif Şafak'ın *Mahrem* Adlı Romanına Halkbilimsel Bir Yaklaşım*

Özet

Halkbilimi, dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızla gelişen bir disiplindir. Çağdaş Türk edebiyatı ve halkbilimi arasında malzeme alışverişi bakımından son yıllarda bir yakınlık doğmuş ve bu yakınlık metin çalışmalarında bir ivme doğmasına sebep olmuştur. Bu ivme genel olarak metinler arası ilişkiyi güçlendirmiş ve anlatılara ayrı bir zenginlik katmıştır. Elif Şafak da halkbilimi motiflerine eserlerinde yaygın ve işlevsel olarak yer veren yazarlarımızdan biridir. Yazar; masal, mitoloji, Şamanizm, efsane, inanışlar, kalıp sözler vb. halkbilimi motiflerini vaka örgüsü çerçevesinde çeşitli özellikleriyle ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, Motif, Elif Şafak, Mitoloji, Masal

* NWSA (2010), *-e-Journal of New World Sciences Academy*, Volume: 5, Number: 1 (22-27).

Murathan Mungan'ın "Dokuz Anahtarlı Kırk Oda" Eserinde Masal İzlekleri*

Özet

Çağdaş Türk edebiyatının üretken, özgün ve renkli simalarından Murathan Mungan'ın yazarlık hayatı boyunca tamamlamaya çalıştığı *Kırk Oda* serisinin dördüncü kitabı *Dokuz Anahtarlı Kırk Oda*, Şubat 2017'de okurlarıyla buluşur. Kırk oda dizisini, kendisinin Binbir Gece Masalları olarak değerlendiren yazar, daha önce yayımlanan *Kırk Oda*, *Üç Aynalı Kırk Oda*, *Yedi Kapılı Kırk Oda* eserlerinin kurgusunda halkbiliminin önemli türü olan masallardan, masal arketiplerden ve masal motiflerinden yararlanır. Mungan, eserlerini kurgularken bazen masal kahramanlarının karakteristik yapılarını değiştirerek günümüz insanı ile tekrar yüzleştirir bazen de onları trajik bir sonla baş başa bırakır.

Kurmaca masal kavramının edebiyatımızdaki en etkili ve özgün örneklerini sunan *Lal Masallar*'ın yazarı; *Yedi Cücesi Olmayan Pamuk*

* Bu makale 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş şeklidir. IJLA (2017), *International Journal of Language Academy*, Volume 5/4: 304-311. Bu makalenin ikinci yazarı Fırat TAŞ'tır.

Şiirde Halkbilimi İzlekleri: Cahit Sıtkı Tarancı Örneği*

Özet

Çağdaş Türk şiirinin 20. yüzyıldaki en önemli şairlerinden olan Cahit Sıtkı Tarancı gerek ele aldığı imgeler gerekse şiirimize getirdiği yenilik ve ritim ile kendinden sonraki kuşakları etkiler. Ölüm, korku, endişe, aşk, özlem, yaşama sevinci, ayna gibi temleri dizelerine nakşeden *Otuз Beş Yaş* şairi, şiirlerinde halkbiliminin motiflerinden başarıyla yararlanır. Şair; masal, halk hikayesi, mitoloji, formel sayı, deyim vb. unsurları şiirlerinin dokusuna halk dilinin sadeliği ile dahil eder. O, özellikle masal motiflerini çağdaş şiirin imgeleriyle harmanlayıp güçlü ve zengin bir söylem geliştirir. Tarancı'nın şiirlerinde aynı anda bir Anadolu masalının lezzeti ile çağdaş Fransız şiirinin etkilerini görmek mümkündür. Bu çalışmada, daha çok yeni edebiyat disiplini içerisinde değerlendirilen Cahit Sıtkı'nın, halkbilimi izleklerini içerik bakımından kullanma şekli ele alınacaktır. Ayrıca şairin şiirlerinde zenginlik ögesi olarak yer verdiği halkbilimi izleklerinin halk kültüründeki kullanımları ve şairin dizelerinde yer alış şekilleri karşılaştırılacaktır.

* DÜSBED (2017), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.19, (50-62)

Ulak Filminde Halkbilimi İzlekleri*

Özet

Bu çalışmada, Çağan Irmak'ın hem senaryosunu yazdığı hem de yönetmenliğini yaptığı 2008 yapımı *Ulak* filmindeki halkbilimi öğeleri değerlendirilecektir. Halkbilimi ürünlerinin kitlelere ulaştırılmasında önemli bir araç olan sinema, son dönemlerde bu misyonunu fazlasıyla yerine getirmektedir. *Hacivat ve Karagöz*, *Deli Dumrul*, *Keloğlan*, *Koroğlu* gibi Türk halk kültürünün önemli kahramanları beyaz perdeye aktarılarak halkın belleğinde kalıcı bir yer edinmişlerdir. Özellikle masal unsurlarının başarılı bir şekilde ele alındığı *Ulak* filminde kahraman Hekim Zekeriya, Anadolu kültüründe önemli bir yere sahip olan masal icracılarının bir nevi temsilcisi olarak dikkat çekmektedir. Halkbiliminin en önemli konularından biri olan masal türü filmin temel yapısını oluşturur. Çocukların yaşam serüvenleri içerisinde karşılaştıkları ilk edebi tür olan masallar, onların yaşadığı ve yarattığı iç evreni yansıtan en önemli araçlardan birisidir. Masal aracılığı ile çocukların ilk kez tanıdığı bazı tip ve karakterler onların hayal dünyasında kalıcı izler bırakarak belleklerde uzun bir şekilde yaşamaya devam eder.

* DÜSBED (2016), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.17 (216-220)

Murathan Mungan'ın Dumrul ile Azrail Hikâyesine Halkbilimsel Bir Yaklaşım*

Özet

Bu çalışmada Türk halk kültürünün mihenk taşlarından biri olarak kabul edilen Dede Korkut hikâyelerinden *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* ile çağdaş Türk edebiyatının son dönem önemli yazarlarından Murathan Mungan'ın *Dumrul ile Azrail* hikâyesine halkbilimsel ve karşılaştırmalı bir analiz ve değerlendirme yapılacaktır. Deli Dumrul hikâyesi, XIV ve XV. yüzyıllarda Türk kültür hayatındaki yaşam biçimlerinin, değer yargılarının, gelenek ve göreneklerinin detaylı bir şekilde betimlendiği Dede Korkut'ta yer alan diğer hikâyelerden farklı bir yapıya sahiptir. Bu hikâyenin kurmaca mantığı çerçevesinde yazar Mungan'ın kaleminde uğradığı değişim ve dönüşümler makalemizin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dumrul, Kurmaca, Azrail, Dede Korkut, Halkbilimi

* NWSA (2011), *e Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), (73-78). Bu makalenin ikinci yazarı Hatice Kübra Uygur'dur.

Masalların Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Diyarbakır Örneği*

Özet

Bu çalışmanın amacı, birinci sınıf öğretmenlerinin masal üzerine düşüncelerini tespit etmek ve değerlendirmektir. Araştırma 2011-2012 eğitim öğretim yılının ilk yarısında Diyarbakır kent merkezinde görev yapan ve birinci sınıfları okutan on dokuz öğretmenin görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden özel durum çalışmasının kullanıldığı bu makalede elde edilen bulgular, dokuz kategoride değerlendirilmiştir. Her öğretmene daha önceden hazırlanan dokuz soru sorulmuş alınan yanıtlar üzerine yorumlar yapılmış ve çeşitli tablolar kullanılmıştır. Ayrıca her kategoride çalışmaya katılan öğretmenlerden bazılarının görüşleri aynen aktarılmıştır. Bu kategoriler; öğretmenlerin kendi cümleleri ile yaptığı masal tanımları, masalların çocuk gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri, anlatılan masal türleri, masal anlatma teknikleri, çocukların masallardan nasıl etkilendikleri, masal anlatımında hangi temaların tercih edildiği, çocukların dinlemekten en çok hoşlandığı masal türleri, masal anlatma nedenleri ve masal seçiminde dikkat edilen hususlardır.

* DÜSBED (2012), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.8, (56-78)

Yezidilerde Yaşayan Daire İnancı ve Bu İnançın Çeşitli Yansımaları Üzerine

Giriş

Mezopotamya'nın üzerinde en çok konuşulan, farklı dinlerden ve öğretilerden aldığı inanç ve uygulamalarla senkretizm ekseninde ele alınan Yezidilik, bünyesinde taşıdığı bazı pratiklerden dolayı halen tartışılmaktadır. Sözlü kültürde yaşayan bu inanışlardan biri *daire* inancıdır. Daire inancı, temelde mitolojilerin ve bazı dinlerin de anlam yükledikleri bir inanış olarak dikkat çekmektedir. Bu adlandırma çeşitli kaynaklarda *halka* ya da *çember* olarak da geçmektedir.

Yezidiler, inançları, gelenekleri, töreleri ve yaşam tarzları bakımından ülkemizin Güneydoğusunda göçten dolayı nüfusları her geçen gün azalarak yaşayan dinsel bir kimliğe sahiptirler. Sayıları az olmasına rağmen özellikle Almanya, Irak, Ermenistan, Suriye ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan Yezidiler, göç sebebiyle gelenek, inanç ve yaşam tarzlarında birtakım değişimler yaşamışlardır.

Giyimleri, ibadetleri, inançları, gelenekleri, sosyal tabakalaşmaları, bakımından farklı bir kültüre sahip olan Yezidiler, son dönemlerde gerek medyada gerekse bilimsel alanlarda ele alınmaya başlanmış, tartışılmış ve çağdaş edebiyatta anlatı metinlerine konu olmuştur.

Murathan Mungan'da Masal Motifleri*

Özet

Bu çalışmada son dönem Türk edebiyatının şiir, tiyatro, roman ve hikâye türlerinde eserler veren özgün simalarından Murathan Mungan'ın masal kavramına yaklaşımı değerlendirilmiştir. Klasik masal anlayışına yeni değerler katan Lal Masallar'ın yazarı, kurmaca masal kavramını örnekleyerek masalları yeni bir anlayışla okuyucuya sunar. Doğu ve batı masallarının motif ve arketiplerini kurmaca masal mantığı çerçevesinde ortaya koyarak anlatılara değişik ivmeler kazandırır.

Anahtar Kelimeler: Murathan Mungan Masal, Motif, Doğu ve Batı Masalları, Kurgu.

Bulgular ve Tartışmalar

Kahramanlarının olağanüstü donanımlara sahip olduğu, zaman ve mekân kavramlarının belirsiz anlatıldığı, iyilerin kazanıp kötülerin cezalandırıldığı, başlangıç, bitiş ve ara formellerin kullanıldığı, içerisinde ince bir halk mantığını barındıran mensur ve sözlü halk edebiyatı

* *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* (2009/1-2), (*Motif Academy Folklore Journal*), 116-132

Dede Korkut'un Günbed Yazmasında Kaos'tan Kozmos'a: Ejderha ve Kazan Bey*

Özet

Dede Korkut kitabı; Oğuzname adı verilen, motif bakımından eşsiz zenginlikte hikayeleri içeren, yüzyıllar öncesi Türk toplumunun ortak kültür, medeniyet ve dünya görüşüyle meydana getirmiş olduğu eserlerden biridir. Dede Korkut Oğuznamelerinden biri olduğu kabul edilen ve yakın bir geçmişte bilim dünyasına tanıtılan Günbed yazması, içerdiği 24 soy ve 2 boy ile bilim insanlarının heyecanına ivme kazandırmış ve çeşitli disiplinlerde çalışmaların yapılmasına olanak sağlamıştır.

Anlatıya dayalı roman, hikâye, halk hikâyesi, destan ve mesnevi gibi edebi türlerin içerik düzleminin tahlil edilip daha açık, net ve derinlikli olarak anlaşılması açısından dramatik aksiyonu sağlayan değerler son derece önemlidir. Dramatik aksiyondaki entrik kurguları oluşturan kişi, kavram ve semboller, ülkü değer ve karşı değer bağlamında değerlendirildiğinde çatışmanın önemli unsurları olan bu üç önemli

* DÜSBED (2021), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Halil Çeçen Armağanı Özel Sayısı (s. 1-14), Bu makale Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğünün ZGEF. 21.003 numaralı projesi kapsamında desteklenmiştir.

Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler Açısından Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destan*

Özet

Dede Korkut kitabı, asırlar öncesi Oğuz toplumunun ortak duygu, vicdan, akıl ve dünya görüşüyle meydana getirmiş olduğu, tarihi, edebi, sosyolojik ve psikolojik değeri yüksek bir eserdir. Dede Korkut kitabının bu değeri, onun söylem ve bağlamında taşıdığı millî unsurlar ve millî motifler sayesinde. Kültür tarihimizin en önemli miraslarından olan bu anlatılar, genel olarak Oğuzların düşmanları ve kendi aralarında yaptıkları mücadeleleri ele alır. Bunlardan *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destan* ile *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı*, ele aldığı konular bakımından diğer hikâyelerden ayrılır.

Dramatik aksiyonu sağlayan değerler, tahkiyeye dayalı roman, hikâye, halk hikâyesi, destan ve mesnevi gibi türlerin içerik düzleminin analiz edilip daha net anlaşılması açısından önemlidir. Dramatik aksiyondaki

* Bu çalışma 20-22 Nisan 2018, Mardin III. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. UHAD (2019), *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C:2, S.3: (84-92)

Mardin Türküleri Üzerine Bazı Tespitler*

Halk şiirimizin konu, ezgi ve yapı bakımından önemli bir türü olan türkü, en eski manzum ürünlerden biri olarak dikkat çeker. Türkülerde işlenen konular daha çok bireysel ve toplumsal olaylarla ilgilidir. Halkın yaşadığı acılar, sevinçler, kahramanlıklar, sevdalar türkülerde ifadesini bulur. Ensar Aslan, türkülerin doğuş noktası ile ilgili tespitlerde bulunurken; türkülerin anonim karakter taşıdıklarını, başlangıçta mutlaka bir söyleyeni olduğunu, daha sonraki dönemlerde varyantlaştıklarını ve toplumun ortak malı haline geldiklerini ifade eder (Aslan, 2008: 113). Türküler gerek ezgi bakımından gerekse ahenk ve içerdikleri motifler bakımından bölge ve şehirlere göre farklılıklar gösterir. Bu anlamıyla temsil ettiği bölgenin ve şehrin kültürünü yansıtır. Karadeniz bölgesine ait bir türküdeki ritmik canlılık ile Orta Anadolu'ya ait bir türküdeki ritmik canlılık aynı karakteri göstermez. Hece ölçüsünün değişken kalıplarıyla söylenen türkülerde en çok 7, 8 ve 11'li ölçüler kullanılır.

Bu çalışmamızda halk kültürü içerisinde önemli bir fonksiyona sahip olan Mardin türkülerinde geçen olaylar, coğrafya, mesajlar, eşyalar, kişiler ve türkülerin söyleniş fonları üzerine tespit edilen ortak noktalar değerlendirilecektir. Bu çalışma için Mardin ve çevresinden derlenen aşağıda alfabetik sıraya göre sıralanmış 19 türküyü ele aldık:

* Makalelerle Mardin III. Eğitim, Kültür, Edebiyat (2007), (271-280)

Midyat Yöresi Geçiş Dönemlerinde Üç Dinin Evlenme Pratikleri*

Özet

Bu çalışmada dinler ve diller kenti olarak bilinen Midyat'ta yaşayan *Müslüman, Süryani ve Yezidi* topluluklarının geçiş dönemlerinin önemli bir evresini oluşturan evlenme pratikleri değerlendirilecektir.

Yüzyıllardır aynı coğrafyada bir arada yaşayan bu kültürlerin hem iç içe hem de ayrı uygulamaları Midyat yöresinde homojenliğe dayanan çok kültürlü bir sosyal yapının oluşmasını sağlamıştır. Evlenme pratikleri de bu durumu en iyi yansıtan özelliklerin başında gelmektedir. Düğün öncesi, sırası ve sonrasında uygulanan pratiklerin üç farklı kültürdeki yansımaları çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

* Bu çalışma 9,10,11 Aralık 2009 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kocaeli Üniversitesi ve Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı tarafından düzenlenen "Halk Kültüründe Eğlence Uluslararası Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur. Çalışmanın ikinci yazarı Hatice Kübra Uygur'dur.

HALKBİLİMİ ARAŞTIRMALARI

Halkbilimi araştırmaları, bir ulusun çağlar boyunca biriktirdiği, oluşturduğu bütün kültürel ve estetik hafızaların gelecek kuşaklara aktarılmasında ve belleklerde yaşamasında etkili yöntemlerden biridir. Bu tarz çalışmalar; tarihin, psikolojinin, sosyolojinin ve daha birçok farklı disiplinin bir arada görülebileceği bir alanın da yollarını açar.

Halkbilimi alanına giren bütün sözlü ve yazılı kültürel ürünlerin birtakım kuramsal görüşler ve metotlarla ele alınıp değerlendirilmesi evrensel düzeyde yapılacak çalışmalara da ışık tutacaktır.

Bu eserde Dede Korkut'tan masala, motif yapısından inanışlara, halkbilimi perspektifiyle ele alınmış romandan şiire ve eğitimden edebiyat kuramlarına ait birçok konuda çeşitli tarihlerde kaleme alınmış bilimsel içerikli bu yazıların akademik camiaya katkı sunacağı ümidi ve temennisiyle. . .

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7471-52-7

9 786257 471527